

บทที่ 5

บทสรุป

ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อสรุปที่ได้จากการศึกษาวิจัย เรื่อง *บทบาทของญี่ปุ่นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในลาว ระหว่างปี ค.ศ. 1955-2009* โดยจะเป็นการอธิบายถึงข้อสรุปที่ได้จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย การอธิบายถึงข้อสรุปในการทดสอบสมมติฐานของงานวิจัย การอภิปรายผลการศึกษาโดยการพิจารณาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 และส่วนท้ายเป็นการนำเสนอข้อเสนอแนะของงานวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ข้อสรุปในการวิเคราะห์วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงนโยบายต่างประเทศญี่ปุ่นที่มีต่อลาว ระหว่างปี ค.ศ. 1955 – 2009

จากการศึกษาพบว่า หากพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นและลาวในช่วงปลายทศวรรษที่ 1970 ถึงปลายทศวรรษที่ 1980 พบว่า สถานการณ์ภายในประเทศของลาวมีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ กล่าวคือ ในเดือน ธันวาคม ค.ศ. 1975 ฝ่ายขบวนการปลดปล่อยลาว ได้ประกาศเปลี่ยนแปลงการปกครองของลาวให้เป็น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ล.) ภายใต้การปกครองของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว หรือ พรรคคอมมิวนิสต์ลาว ทำให้ความสัมพันธ์ของญี่ปุ่นและลาวไม่ได้มีความคืบหน้าโดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะปัญหาภายในของลาวและลาวก็ได้เป็นสมาชิกอาเซียนในขณะนั้น อย่างไรก็ตาม ในเดือนพฤศจิกายน ปี ค.ศ. 1989 นายกรัฐมนตรีโกสอน พมวิหานก็ได้เดินทางไปเยือนญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการ แต่ยังมีไม่ได้มีความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจที่เป็นรูปธรรมแต่อย่างใด

ในระยะต่อมาจนถึงปัจจุบันความสัมพันธ์ของญี่ปุ่นและลาว มี 2 รูปแบบ คือ ผ่านความร่วมมือแบบพหุภาคี (multilateral cooperation) และแบบทวิภาคี (bilateral cooperation)

ความสัมพันธ์ของญี่ปุ่นและลาวในรูปแบบพหุภาคีที่สำคัญ คือ ความร่วมมือในกรอบขององค์การเพื่อการพัฒนาขององค์การระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนาขององค์การสหประชาชาติและประเทศญี่ปุ่นในอินโดจีนที่สมบูรณ์แบบ (UNDP-Japan's Comprehensive Development and Indochina) ซึ่งเป็นโครงการที่ต้องการช่วยเหลือด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของกัมพูชา ลาว และเวียดนามให้สามารถปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจจากระบบสังคมนิยมไปสู่ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่ใช้กลไกตลาดได้ง่ายขึ้นโดยการเน้นนโยบายการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจ การพัฒนาภาคเอกชน การบริหารสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ และการลงทุนและการปรับตัวทางด้านนโยบายสังคม ร่วมกันกับประเทศไทย และหน่วยงานขององค์การสหประชาชาติต่างๆ ที่มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคนี้อยู่แล้ว เช่น UNDP ESCAP และ ADB และ

ความสัมพันธ์ของญี่ปุ่นและลาวภายใต้กรอบความร่วมมือ Mekong-Japan ซึ่งญี่ปุ่นมีวัตถุประสงค์หลักของความร่วมมือนี้คือ เพื่อลดช่องว่างทางเศรษฐกิจและการพัฒนาระหว่างประเทศอาเซียนเดิมและประเทศอาเซียนใหม่ (หรือ กลุ่มประเทศ CLMV) ภายในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง เพื่อสร้างความแข็งแกร่งให้กับอาเซียน ซึ่งจะนำไปสู่การมีสันติภาพ เสถียรภาพ และความเจริญรุ่งเรืองของทวีปเอเชียต่อไป โดยผ่านการให้ความช่วยเหลือของญี่ปุ่น ใน 4 ประเทศลุ่มน้ำโขง คือ กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม (CLMV)

ประการต่อมาคือ ความสัมพันธ์ของญี่ปุ่นและลาวในรูปแบบทวิภาคี กล่าวคือ นับตั้งแต่มีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันในปี ค.ศ. 1955 นั้น ญี่ปุ่นและลาวได้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเรื่อยมา จนถึงปัจจุบัน ดังที่ปรากฏในแถลงการณ์ร่วม “หุ้นส่วนที่ครอบคลุมและเข้มแข็งเพื่อนำไปสู่มิตรภาพและความมั่งคั่งในภูมิภาค” (Strengthening Comprehensive Partnership toward Enduring Friendship and Regional Prosperity) ซึ่งญี่ปุ่นและลาวต่างมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันตลอดมา ทำให้ทั้งสองประเทศ มีข้อตกลงสองประการล่าสุดในการประชุม ปี ค.ศ. 2010 ประการแรก ทั้งสองประเทศจะยังคงความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งและความไว้วางใจซึ่งกันและกันที่ยาวนานกว่าห้าทศวรรษนี้ไว้ อีกทั้งทั้งสองฝ่ายต่างมุ่งหวังและเต็มใจที่ร่วมมือกันเพื่อที่จะก้าวไปข้างหน้าบนความสัมพันธ์ในลักษณะที่เรียกว่า “หุ้นส่วนที่ครอบคลุมและเข้มแข็งเพื่อนำไปสู่มิตรภาพและความมั่งคั่งในภูมิภาค” และประการที่สอง การช่วยเหลือของญี่ปุ่นต่อลาวประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดีในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ฉะนั้น ญี่ปุ่นมีความประสงค์ที่จะเพิ่มการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (ODA) ต่อลาว เพื่อสนับสนุนความพยายามของลาวในการที่จะพัฒนาประเทศ ทางด้านลาวเองก็รู้สึกขอบคุณเป็นอย่างมากต่อการให้ความช่วยเหลือของญี่ปุ่นที่จะมีเพิ่มขึ้น และตั้งใจจะนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศให้เกิดทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

2. เพื่อศึกษาบทบาทของญี่ปุ่นที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจในลาว ระหว่างปี ค.ศ. 1955 - 2009 ผ่านการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (ODA) ของญี่ปุ่น

อาจกล่าวได้ว่าญี่ปุ่นเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือลาวแบบทวิภาคี (Bilateral assistance) โดยอยู่ลำดับที่หนึ่งมาอย่างต่อเนื่อง และนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1998 ญี่ปุ่นก็กลายเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือลาวรายใหญ่ที่สุดเมื่อเทียบกับผู้บริจาคทุกราย ทั้งที่ระดับรัฐบาลของประเทศ และองค์การระหว่างประเทศ สัดส่วนของญี่ปุ่นคิดเป็น 30% ของความช่วยเหลือ หรือ ODA ทั้งหมดที่ลาวได้รับ แม้ว่าในช่วงของการเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินในอาเซียน หรือวิกฤตการณ์ต้มยำกุ้งทำให้ผู้บริจาคหลายรายลดจำนวนปริมาณความช่วยเหลือลง แต่ญี่ปุ่นกลับเพิ่มความช่วยเหลือในระดับที่สูงขึ้น คิดเป็น 45% ของความช่วยเหลือทั้งหมดในปี ค.ศ. 1999 และหลังจากนั้น ODA ของญี่ปุ่นที่มีต่อลาวก็อยู่ในระดับที่คงที่ คือ สูงกว่า 30% ของความช่วยเหลือทั้งหมดที่ลาวได้รับมาโดยตลอด¹

¹ The Ministry of Foreign Affairs (Third party evaluation), *Country Assistance Evaluation of Laos: Summary* [online], 2004, Available from: <http://www.mofa.go.jp/policy/oda/evaluation/year/index.html> [2011, November 16].

การให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (ODA) ของญี่ปุ่นที่ให้กับลาว มีบทบาทที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง (a very significant role) ต่อการพัฒนาลาว หากพิจารณาเฉพาะการให้ความช่วยเหลือแบบทวิภาคีแล้ว พบว่า ODA ของญี่ปุ่นที่ให้กับลาว คิดเป็นประมาณครึ่งหนึ่งของจำนวน ODA ที่ลาวได้รับทั้งหมดในรูปแบบทวิภาคี และนับตั้งแต่ลาวเปิดเสรีทางด้านเศรษฐกิจ ญี่ปุ่นยังคงเป็นผู้บริจาครายใหญ่ที่สุดในการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาลาว ความช่วยเหลือดังกล่าวครอบคลุมภาคส่วนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการขนส่ง สาธารณสุข การพัฒนาสังคม การเกษตร การป่าไม้ การชลประทาน การพัฒนาพื้นที่ชนบท การพัฒนาการศึกษาและทรัพยากรมนุษย์ รวมถึงพลังงาน หากพิจารณาจากจำนวนเงินงบประมาณและความสำคัญของโครงการที่ญี่ปุ่นให้กับลาวแล้ว พบว่า ญี่ปุ่นให้การสนับสนุนอยู่ใน 3 ประเด็นหลัก คือ การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน อาทิ ถนน และสะพาน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะทางด้านการศึกษา และการลงทุนในโครงการผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังงานน้ำ

ข้อสรุปในการทดสอบสมมติฐานของงานวิจัย

จากการศึกษาพบว่า ผลการศึกษาเป็นไปตามสมมติฐานการศึกษาที่ว่า ญี่ปุ่นมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจลาว โดยเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือในรูปแบบทวิภาคี ด้วยการให้ ODA แก่ลาวอยู่ในลำดับสูงสุดมาอย่างต่อเนื่องซึ่งโครงการที่ญี่ปุ่นให้การสนับสนุนอยู่ใน 3 ประเด็นหลัก คือ การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน อาทิ ถนน และสะพาน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะทางด้านการศึกษา และการลงทุนในโครงการผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังงานน้ำ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าญี่ปุ่นเป็นรัฐที่สามารถปรับตัวได้ดีด้วยนโยบายที่เป็นเสรีนิยมมากขึ้น กล่าวคือ แนวคิดเสรีนิยมได้กลายเป็นเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น เพื่อส่งเสริมความมั่นคงมนุษย์และความร่วมมือระหว่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การที่ญี่ปุ่นให้ ODA เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของลาวนั้น มิใช่เพียงลาวที่ได้รับประโยชน์ เพราะหากพิจารณามูลค่าการค้าและการลงทุนระหว่างญี่ปุ่นและลาวแล้วพบว่า ญี่ปุ่นได้ดุลการค้าจากลาวและมีแนวโน้มมูลค่าการลงทุนในลาวที่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินนโยบายช่วยเหลือต่างประเทศของญี่ปุ่นนั้นอยู่บนฐานคิดผลประโยชน์แห่งชาติภายใต้กรอบแนวคิดเสรีนิยมด้วยเช่นกัน

การอภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาเรื่อง *บทบาทของญี่ปุ่นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในลาว ระหว่างปี ค.ศ. 1955-2009* พบว่า ผลสรุปในบางส่วนมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของไมตรี อินทร์ประสิทธิ์² ได้ทำการวิจัยเรื่อง *บทบาทใหม่ของผู้ญี่ปุ่นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในเขตอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง* ที่ระบุว่า ก่อนเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 บทบาทของผู้ญี่ปุ่นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยเฉพาะในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา เน้นการให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยมีลักษณะของการให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือเป็นแบบผู้ให้ (Donor) และผู้รับ (Recipient) โดย ผู้ให้เป็นผู้กำหนดรูปแบบและสถานภาพของการให้ความช่วยเหลือในด้านของบทบาทใหม่ของผู้ญี่ปุ่นที่พบจากโครงการต่างๆ ที่เลือกศึกษาพบว่า มีการให้ความสำคัญกับโครงการทางด้านการศึกษา ในระยะยาว โครงการบูรณาการทางด้านการศึกษากับด้านอื่น เช่น โครงการด้านการศึกษา กับ สุขวิทยา และ โครงการด้านการศึกษา กับ วัฒนธรรม มีการสำรวจความต้องการของผู้รับความช่วยเหลือ มีการกำหนดโครงการตามความต้องการและความจำเป็นของท้องถิ่น เนื่องจากผลการศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้พบว่า รัฐบาลญี่ปุ่นเน้นให้การสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา ลักษณะการทำงานในโครงการ ODA ของญี่ปุ่น เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่นและเจ้าหน้าที่จาก NGOs ของญี่ปุ่น ทำให้โครงการต่างๆ ตอบสนองต่อชุมชนท้องถิ่นในประเทศกำลังพัฒนาที่ญี่ปุ่นเข้าไปให้ความช่วยเหลือ

ข้อเสนอแนะของงานวิจัย

1. เนื่องจากงานวิจัยในโครงการนี้มีงบประมาณจำกัด ฉะนั้น ถ้าสามารถลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึก และทำการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในโครงการที่ญี่ปุ่นได้ให้ความช่วยเหลือลาว จะทำให้งานมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
2. งานวิจัยต่อไปเสนอว่าควรจะทำการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทที่เพิ่มขึ้นของจีนในลาวและนัยต่ออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงในอนาคตอันใกล้

² ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์, รายงานเบื้องต้นโครงการบทบาทใหม่ของผู้ญี่ปุ่นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในเขตอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548).